

MOŽNOSTI ZAPOJENÍ ČESKÉ REPUBLIKY DO MEZINÁRODNÍCH ZÁCHRANNÝCH OPERACÍ

Zdeněk Hon¹, Leoš Navrátil²

ABSTRAKT

Poskytování humanitární pomoci je nedílnou součástí zahraniční politiky České republiky. Česká republika poskytuje do zahraničí humanitární pomoc na bilaterální úrovni nebo prostřednictvím mezinárodních organizací. Kontaktním místem České republiky pro mezinárodní organizace a jejich operační centra jako jsou EU-MIC, NATO-EADRCC, IAEA, UN-OCHA atd. je operační a informační středisko Ministerstva vnitra-generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky.

Klíčová slova: humanitární pomoc, integrovaný záchranný systém, Monitorovací a informační středisko – MIC

ABSTRACT

The provision of humanitarian aid is an inseparable part of the foreign policy of the Czech Republic. The Czech Republic provides humanitarian help abroad on a bilateral level or through international organizations. The contact of the Czech Republic for international organizations and their operational centres, for instance EU-MIC, NATO-EADRCC, IAEA, UN-OCHA etc., is the Communication and Information Systems of the Ministry of the Interior - General Directorate of the Fire and Rescue Service of the Czech Republic.

Key words: humanitarian aid, Integrated Rescue System, Monitoring and Information Centre – MIC

¹ Zdeněk Hon, Mgr., Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Jírovцова 24/1347, 370 04 České Budějovice, tel.: +420 387 730 218, fax: +420 386 354 828, e-mail: hon.zdenek@seznam.cz.

² Leoš Navrátil, prof., MUDr., CSc., Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Jírovцова 24/1347, 370 04 České Budějovice, tel.: +420 387 730 342, fax: +420 386 354 828, e-mail: leos.navratil@volny.cz

1 ÚVOD

Součástí právní úpravy integrovaného záchranného systému je i stanovení pravidel zapojování České republiky do mezinárodních záchranných operací a poskytování humanitární pomoci do zahraničí. Česká republika se může zapojit do mezinárodních záchranných operací pod hlavičkou několika mezinárodních organizací, především OSN, EU a NATO [2]. Zejména první dvě mezinárodní organizace se aktivně podílejí na pomoci při odstraňování následků nevojenských katastrof v nejrůznějších částech světa. Úkoly v oblasti zapojení České republiky do mezinárodních záchranných operací při mimořádných událostech v zahraničí a poskytování humanitární pomoci do zahraničí plní Ministerstvo vnitra v součinnosti s Ministerstvem zahraničních věcí [6, 7]. Úkoly Ministerstva vnitra plní Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky. Podrobná pravidla v této oblasti stanovují prováděcí předpisy, především nařízení vlády č. 463/2000 Sb., *o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právníckými osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva*, ve znění nařízení vlády č. 527/2002 Sb. Na základě charakteru, rozsahu a teritoriální vzdálenosti se Česká republika zapojuje do mezinárodních záchranných operací při mimořádných událostech v zahraničí formou:

- vyslání záchranné jednotky;
- vyslání odborníků;
- poskytování odborných informací;
- poskytování humanitární (materiální) pomoci;
- kombinací uvedených forem.

2 POSKYTOVÁNÍ HUMANITÁRNÍ POMOCI DO ZAHRANIČÍ

Česká republika poskytuje do zahraničí humanitární pomoc na bilaterální úrovni nebo prostřednictvím mezinárodních organizací (EADRCC – *Euroatlantické koordinační středisko pro katastrofy*, OCHA – *Úřad Organizace spojených národů pro koordinaci humanitárních záležitostí*, IAEA – *Mezinárodní agentura pro atomovou energii* atd.). V případě jakékoliv mimořádné události, kdy postižený stát požádá o pomoc prostřednictvím příslušné mezinárodní organizace nebo prostřednictvím zastupitelského úřadu České republiky v postiženém státu, je tato informace přijata na operační informační středisko Ministerstva vnitra-generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen „OPIS MV-GR HZS ČR“), které po dohodě s Ministerstvem zahraničních věcí připraví návrh na poskytnutí pomoci. OPIS MV-GR HZS ČR dále aktivně spolupracuje s mezinárodní organizací při přípravě, koordinaci a realizaci humanitární pomoci. Pokud je do poskytování pomoci zapojena i Armáda České republiky (dále jen „AČR“), je při koordinaci využíváno Společné operační centrum Ministerstva obrany (SOC MO).

Ministerstvo zahraničních věcí v průběhu realizace poskytování humanitární pomoci zajišťuje zejména komunikaci se zastupitelským úřadem, informace z postiženého státu, víza pro členy záchranné jednotky nebo víza pro doprovod

materiální humanitární pomoci. Náklady spojené se zapojením České republiky do mezinárodních záchranných operací se hradí z finanční rezervy na humanitární pomoc vytvořené v rozpočtové kapitole „Všeobecná pokladní správa“ prostřednictvím Ministerstva zahraničních věcí. O uvolnění finančních prostředků z této kapitoly státního rozpočtu rozhoduje v závislosti na povaze katastrofy ministr zahraničních věcí po dohodě s ministrem vnitra, a to do výše 5 mil. Kč [5]. O uvolnění finančních prostředků nad 5 mil. Kč v jednotlivém případě musí rozhodnout vláda na základě návrhu ministra zahraničních věcí. Poskytnutí humanitární pomoci do zahraničí je také politickým rozhodnutím. Poskytuje se vzhledem k politické situaci ve světě a vzhledem ke vztahu České republiky a postiženého státu.

V případě mezinárodní záchranné operace v rámci EU, OSN nebo NATO bývají na místo mimořádné události vysílány průzkumné a koordinační týmy k zajištění podpory národním orgánům postižené země. Tyto týmy jako je např. UNDAC tým (United Nations Disaster assessment and Coordination Team – *Krizový vyhodnocovací a koordinační tým OSN*) přebírají řízení, komunikaci a podporu mezinárodní pomoci v úzké spolupráci s místními orgány [9]. Tyto týmy zřizují tzv. **recepční a odjezdové centrum** (Reception Departure Centre – dále jen „RDC“) v blízkosti vstupních bodů do státu (např. na letišti, na hranicích), k zajištění registrace přijíždějících mezinárodních týmů a dodávek humanitární pomoci. UNDAC týmy dále zřizují v blízkosti místního řídicího (krizového) orgánu (Local Emergency Management Authority – dále jen „LEMA“) tzv. **operační a koordinační centrum v místě události** (On-Site Operations Coordination Centre – dále jen „OSOCC“). Hlavní úkolem OSOCC je pomoci LEMA s koordinací mezinárodních záchranných týmů v místě mimořádné události pro zefektivnění jejich nasazení stejně jako s aktivitami v určitých oblastech (např. zdravotní péče, zajištění vody a hygienických podmínek, přístřeší, dekontaminace, chemický průzkum apod.). Po skončení mise je úkolem RDC fungovat jako odjezdové centrum pro usnadnění návratu mezinárodních záchranných týmů do jejich země [4].

2.1 PŘESHraniční SPOLUPRÁCE

Česká republika má uzavřeny mezivládní dvoustranné dohody o spolupráci a pomoci při katastrofách, živelních pohromách a jiných mimořádných událostech se všemi sousedními zeměmi (Slovensko, Polsko, Německo, Rakousko) a s Maďarskem, což umožňuje záchranným jednotkám v případě mimořádné události překračovat státní hranici ve zjednodušeném režimu. V rámci přeshraniční spolupráce jednotky příslušného územního celku (Hasičského záchranného sboru kraje) zasahují na území příslušného územního celku sousedního státu na základě uvedených dohod. Tyto dohody dále upravují např. společná školení, cvičení, vzájemnou výměnu informací, používání radiostanic, náhrady vzniklých škod, použití letadel apod. [3].

2.2 DATABÁZE ODBORNÍKŮ

Ministerstvo vnitra vede seznam odborníků, které lze přímo zařadit do záchranné jednotky vysílané do zahraničí, nebo které lze vyslat do zahraničí samostatně, případně je využít pro poskytování odborných informací včetně komunikace se zahraničními záchrannými jednotkami nebo odborníky. Rada vlády pro evropskou integraci pověřila Ministerstvo vnitra koordinací, získáváním a vedením přehledu expertů na národní úrovni v oblasti jaderné, biologické a chemické obrany, kteří jsou připravováni k plnění úkolů v zahraničí i v České republice. Databáze je aktualizována jednou za dva roky a obsahuje seznam odborníků z řad Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen „HZS ČR“), Univerzy obrany, Jihočeské univerzity, Policejní akademie České republiky, Státního ústavu jaderné, chemické a biologické ochrany, v. v. i. (dále jen „SÚJCHBO“), ale také odborníků ze soukromého sektoru (Dekonta, a.s.).

2.3 ZÁCHRANÁŘSKÁ HUMANITÁRNÍ POMOC DO ZAHRANIČÍ

V rámci záchranné humanitární pomoci do zahraničí jsou připraveny speciální typy záchranných týmů – odřadů. Odřady jsou vždy složeny tak, aby odpovídaly potřebám v místě mimořádné události (vyhledávací a záchranný tým do obydlených oblastí – tzv. USAR odřad z anglického Urban Search and Rescue, požární odřad, povodňový odřad, chemický odřad, speciální odřad). Členy odřadu jsou především příslušníci HZS ČR, případně mohou být součástí odřadu také příslušníci kynologických brigád, Policie České republiky, Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, SÚJCHBO, AČR apod. V současné době jsou USAR odřady připraveny k vyslání (letecky a pozemní cestou) na záchranné akce z HZS hlavního města Prahy a HZS Moravskoslezského kraje. USAR odřady disponují několika technickými prostředky, které jsou určeny k lokalizaci místa, kde je osoba pod troskami zasypána, a dalšími technickými prostředky určenými k vyproštění zasypané osoby. Jako příklad těchto technických prostředků lze uvést podmožinu elektronických vyhledávacích zařízení, zejména echolokátor, bioradar či šterbinovou kameru. Tyto odřady mohou také působit na území České republiky například při záchrane osob ze zřícených budov. Jejich vybavení je zajištěno technickými prostředky HZS ČR, AČR, Správy státních hmotných rezerv a dalších složek integrovaného záchranného systému [10].

Pro nasazení do mezinárodních záchranných operací je kromě USAR odřadu připraven Trauma team (mobilní chirurgický tým) Úrazové nemocnice v Brně a mobilní logistická zdravotnická báze „MASH“ (nafukovací stany, elektrocentrály, vytápěcí agregáty, lůžka), kterou disponuje příspěvková organizace Zdravotnické zabezpečení krizových stavů (dále jen „ZZKS“) se sídlem v Příbrami, zřízená Ministerstvem zdravotnictví pro účely krizové logistiky zdravotnictví [8]. Mobilní logistická báze ZZKS může být rovněž nasazena při záchranných akcích v České republice, a to buď samostatně nebo součinnostně zařazena k jednotkám požární ochrany [1].

Tyto záchranné týmy (USAR odřad, Trauma team), včetně mobilní zdravotnické báze, jsou začleněny v databázi předurčených sil a prostředků a jejich schopností (zdrojů) v rámci tzv. Společného nouzového komunikačního a informačního systému (Common Emergency Communication Information System –

CECIS), který provozuje Generální ředitelství pro životní prostředí Evropské komise, konkrétně oddělení civilní ochrany a znečištění moří. Síly a prostředky uvedené v této databázi jsou využitelné pro vzájemnou pomoc při řešení velmi závažných mimořádných událostí (technologické havárie, přírodní katastrofy apod.) v rámci EU, tak i za její hranicí. V roce 2005 se Trauma team účastnil společně s USAR odřadem HZS a vojenskými zdravotníky mise vyslané vládou České republiky na pomoc postiženým po zemětřesení v Pákistánu. Zázemí Trauma teamu při této misi tvořila část mobilní zdravotnické báze „MASH“.

Spolu s odesláním českého záchranného týmu k zapojení do mezinárodních záchranných operací se předpokládá vyslání styčného důstojníka (koordinátora) na místo mimořádné události. Úkolem styčného důstojníka je zkontaktovat OSOCC nebo LEMA a zajistit podmínky pro zásah českého odřadu nebo poskytnutí pomoci. Styčný důstojník je vybírán zejména podle jazykových schopností ze seznamu styčných důstojníků předurčených pro zapojení do mezinárodních záchranných operací, který je sestaven na základě podkladů jednotlivých HZS krajů.

2.4 FINANČNÍ A MATERIÁLNÍ HUMANITÁRNÍ POMOC DO ZAHRANIČÍ

Na základě konkrétní žádosti od postiženého státu je poskytována finanční a materiální humanitární pomoc (léky, příkrývky, stany, prostředky na úpravu vody apod.) do zahraničí k uspokojování základních životních potřeb obyvatelstva a k obnově území postiženého mimořádnou událostí. O poskytnutí finanční a materiální humanitární pomoci rozhoduje Ministerstvo zahraničních věcí v dohodě s Ministerstvem vnitra, ve spolupráci se Správou státních hmotných rezerv, případně nevládními humanitárními organizacemi. Finanční humanitární pomoc je většinou poskytována prostřednictvím mezinárodních organizací nebo přímo na bankovní konto určené postiženým státem [3].

3 ZÁVĚR

Státní humanitární pomoc České republiky do zahraničí je realizována z finančních zdrojů alokovaných vládou na daný rok ve státním rozpočtu. Z této účelově vázané rezervy čerpá finanční prostředky Ministerstvo zahraničních věcí a pravidelně informuje vládu o jejich čerpání. Humanitární pomoc je do zahraničí poskytována podle naléhavosti situace a potřeb postiženého státu, podle možností ekonomiky, disponibilních zdrojů státního rozpočtu, v souladu se zásadami a rezolucemi mezinárodního společenství a s vlastními prioritami a zájmy.

LITERATURA

- [1] BURIAN, L.; NEKLAPILOVÁ, V.; DUBSKÝ, M.: Rozšíření ÚPP IZS o zdravotnické odřady. 112, 2007, roč. 6, č. 4, s. 14-15

- [2] MARTÍNEK, B.: Spolupráce mezi NATO a Českou republikou v oblasti civilní ochrany. 112, 2004, roč. 3, č. 1, s. 23-25.
- [3] Poskytování humanitární pomoci do zahraničí [online]. [cit. 2010-03-04]. Dostupný na WWW: <<http://www.usar.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=196>>
- [4] PŘÍRUČKA PRO STYČNÉ DŮSTOJNÍKY HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU MINISTERSTVA VNITRA, MEZINÁRODNÍ ZÁCHRANNÉ OPERACE [online]. [cit. 2010-02-02]. Dostupný na WWW: <<http://www.usar.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=241>>
- [5] SKALSKÁ, K.; DUBSKÝ, M.: Integrovaný záchranný systém a požární ochrana. 1. vyd. Praha: MV-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2007. 105 s.
- [6] ŠENOVSKÝ, M.; ADAMEC, V.; HANUŠKA, Z.: Integrovaný záchranný systém. 1. vyd. Ostrava: SPBI, 2005. 157 s.
- [7] ŠENOVSKÝ, M.; HANUŠKA, Z.: Organizace požární ochrany a integrovaný záchranný systém. 3. vyd. Ostrava: SPBI, 2006. s 41
- [8] Ústřední poplachový plán integrovaného záchranného systému [online]. [cit. 2010-03-04]. Dostupný na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/UPP_IZS_od_1-10-2008_kompletni.pdf>
- [9] 2005/160/ES: Rozhodnutí Komise ze dne 27. října 2004, kterým se schvaluje výměna dopisů mezi Úřadem Spojených národů pro koordinaci humanitárních záležitostí (UNOCHA) a Komisí Evropských společenství týkající se jejich spolupráce v rámci reakce na katastrofy (v případě zároveň prováděných zásahů v zemi postižené katastrofou) (Text s významem pro EHP)
- [10] USAR odřadu (Urban Search and Rescue – vyhledávání a záchrana v obydlých oblastech [online]. [cit. 2010-04-04]. Dostupný na WWW: <<http://www.usar.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=196>>

Článek recenzoval:
prof. Ing. Ladislav Šimák, PhD.